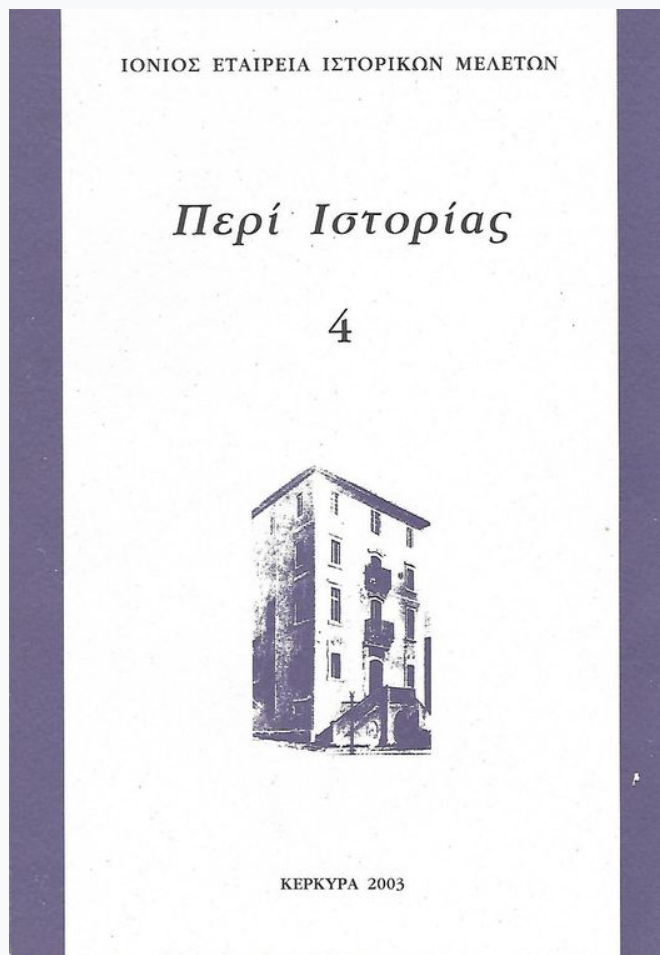

Peri Istorias

Vol 4 (2003)

Εκτιμήσεις για τα νησιά του Ιονίου κατά την
περίοδο της Ρώσικης παρουσίας μέσα από
επίσημες γαλλικές μαρτυρίες

Δημήτριος Ανωγιάτης - Pelé

doi: [10.12681/p.i.24812](https://doi.org/10.12681/p.i.24812)

To cite this article:

Ανωγιάτης - Pelé Δ. (2020). Εκτιμήσεις για τα νησιά του Ιονίου κατά την περίοδο της Ρώσικης παρουσίας μέσα από επίσημες γαλλικές μαρτυρίες. *Peri Istorias*, 4, 13–22. <https://doi.org/10.12681/p.i.24812>

ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ*

Δ. Ανωγιάτης-Pelé

Η εκστρατεία της Αιγύπτου από το Βοναπάρτη, που άρχισε στις 19 Μαΐου του 1798, είχε ως αποτέλεσμα τη συγκρότηση της αποκαλούμενης δεύτερης Συμμαχίας, δηλαδή την προσέγγιση της Ρωσίας, της Τουρκίας και της Αγγλίας εναντίον της Γαλλίας. Η Τουρκία είχε ήδη κηρύξει τον πόλεμο στη Γαλλία από τις 9 Σεπτεμβρίου του 1798¹. Η Ρωσία, με τον Παύλο τον Α', επανέρχεται στην πολιτική των επεκτατικών της βλέψεων προς τη Μεσόγειο και, με τη Συνθήκη της 23ης Δεκεμβρίου του 1798 με την Τουρκία, κατορθώνει να ανοίξει τις πύλες της Μεσογείου στο στόλο της. Οι ρωσικές ναυτικές δυνάμεις καταλαμβάνουν διαδοχικά τα Ιόνια νησιά (έως τις 3 Μαρτίου 1799, με την κατάληψη της Κέρκυρας)², θέτοντας ουσιαστικά τέλος στην πρώτη βραχύχρονη γαλλική παρουσία σε

* Η μελέτη που ακολουθεί αποτελεί αναπτυγμένη μορφή της ανακοίνωσής μας στο συνέδριο: «Η Ρωσική Παρουσία στα Επτάνησα (18ος-19ος αι.)», Κέρκυρα, 25-27 Μαρτίου 1997.

1. Βλ. σχετικά: A. Soboul: *La Révolution Française*, 1789-1989, Paris, 486-489. G. Lefebvre: *La Révolution Française*, Paris 1968, 528. - Ε.Ε. Κούκου: *Ιστορία των Επτανήσων από το 1797 μέχρι την Αγγλοκρατία*, Αθήνα 1983.

2. Βλ. σχετικά: J. P. Bellaire: *Précis des opérations générales de la division française du Levant, chargée pendant les années V, VI, et VII de la défense des îles et possessions ex-vénitienes de la mer Ionienne, formant aujourd'hui la République des Sept-Isles*, Paris, an XIII-1805. - J. L. McKnight: "Admiral Ushakov and the Ionian Republic", *The genesis of Russia's first Balkan Satellite*, University of Wisconsin, 1965. Ε. Ε. Κούκου: "Ανέκδοτο ημερολόγιο του γάλλου στρατηγού L. F. Chabot για την κατάληψη της Κέρκυρας από τους Ρωσοτούρκους το 1799", *Πρακτικά Ε' Πανιωνίου Συνεδρίου*, Αργοστόλι 1989, τ. Ι, 331-360. Α. Βορρε: *L' Albanie et Napoléon (1797-1814)*, Paris 1914.

αυτά, η οποία ήταν αποτέλεσμα της Συνθήκης του Campoformio της 28ης Οκτωβρίου του 1797.

Το χρονικό διάστημα από το 1799 έως τις 25 Ιουνίου του 1807, όταν με τη Συνθήκη του Τίλοϊτ τα Ιόνια νησιά παραχωρούνται εκ νέου στη Γαλλία, χαρακτηρίζεται από τη γαλλική διπλωματία ως περίοδος, αρχικά, ρωσικής επιρροής έως τον Αύγουστο του 1802 και, στη συνέχεια, κατοχής των Ειπτανήσων, με την άφιξη του Ρώσου Πληρεξουσίου.

Οι επίσημες πληροφορίες για τη ρωσική παρουσία στα νησιά του Ιονίου φθάνουν στο Υπουργείο Εξωτερικών της Γαλλίας μέσω της προξενικής αλληλογραφίας που ανταλλάσσουν οι αποκαλούμενοι κατ' αυτήν την περίοδο εμπορικοί επίτροποι της γαλλικής κυβέρνησης, που τοποθετήθηκαν διαδοχικά στην Κέρκυρα, τη Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά, με τον Υπουργό Εξωτερικών³. Ουσιαστικά, η περίοδος που καλύπτει η εν λόγω προξενική αλληλογραφία για όλα τα νησιά είναι αυτή από το 1801 έως το 1807. Η πολιτική και διπλωματική απομόνωση της Γαλλίας στο συγκεκριμένο χώρο από τις συμμαχικές δυνάμεις πιστοποιείται και από την έλλειψη προξενικής ενημέρωσης κατά την περίοδο 1799-1801, λόγω της απουσίας επίσημων εκπροσώπων της στα νησιά του Ιονίου.

Καθ' όλη την ανωτέρω περίοδο οι επίσημες οδηγίες του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας προς τους κατά τόπους εμπορικούς επιτρόπους της τους προτρέπουν να διατηρούν νηφαλιότητα και να εργάζονται για την ηρεμία της ζωής των κατοίκων των νησιών. Οι σχέσεις τους με τους στρατιωτικούς διοικητές των νησιών, με τους Ρώσους εκπροσώπους και τον Ρώσο Πληρεξούσιο πρέπει να είναι φιλικές, οι ίδιοι δε να είναι προσιτοί σε όλους τους κατοίκους ανεξαρτήτως παρατάξεως, κόμματος ή κοινωνικής τάξης στην οποία αυτοί ανήκουν⁴. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας επικροτεί με συγχαρητήριες επιστολές του κάθε φιλική ενέργεια των Γάλλων επιτρόπων απέναντι στις τοπικές και ρωσικές αρχές των νησιών, ενώ, αντίθετα, καταδικάζει με σημειώματά του κάθε ενέργειά τους η οποία θα έφερνε σε αντιπαράθεση τη Γαλλία με τη Ρωσία, ακόμη και όταν η συμπεριφορά είτε των τοπικών αρχών, είτε των Ρώσων εντεταλμένων θεωρείται, κατά τη γνώμη τους, υβριστική έναντι της Γαλλίας. Για παράδειγμα, το Υπουργείο Εξωτερικών δεν σχολιάζει την υβριστική,

3. Archives du Ministère des Affaires Etrangères, Paris, Etat Numérique de la Correspondance Consulaire et Commerciale, "Corfou", "Zante".

4. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 28, 37, "Zante", τ. VII, fol. 16, 63.

χωρίς αιτία, συμπεριφορά του Ρώσου αξιωματικού Soltanoff, που έφθασε μέχρι του σημείου να κακοποιήσει το σκύλο του Γάλλου εμπορικού επιτρόπου στην Κεφαλονιά Bourbaki, για την οποία ενημερώνεται τόσο από τον ίδιο τον Bourbaki, όσο και από τον επίτροπο στην Κέρκυρα Vīgouroux⁵. Επίσης, ο Υπουργός Εξωτερικών επιπλήττει το Γάλλο εμπορικό επίτροπο στη Ζάκυνθο Reinaud, επειδή εξέφρασε τη δυσαρέσκειά του προς τις τοπικές αρχές για την τοποθέτηση αποχωρητηρίων που προορίζονταν για τη χρήση των Ρώσων στρατιωτών δίπλα από το γαλλικό προξενείο και το σπίτι του, πράξη η οποία, κατά τη γνώμη του, έθιγε το κύρος και την τιμή της Γαλλικής Δημοκρατίας⁶. Οι μοναδικές εκφράσεις ανησυχίας για την κατάσταση που επικρατεί στα νησιά εκ μέρους του Υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας συνίστανται στις επιστολές του προς τους επιτρόπους ότι, κατά καιρούς, οι επίσημες επιστολές τους φθάνουν στο Παρίσι παραβιασμένες⁷.

Παρ' όλα αυτά, μέσα από την προξενική αλληλογραφία, η Γαλλία ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα και με λεπτομέρειες για τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στα νησιά του Ιονίου, για τις επεμβάσεις και τις προθέσεις των συμμαχικών δυνάμεων και, ειδικότερα, για τις ενέργειες των Ρώσων κατ' αυτήν την περίοδο.

Οι πληροφορίες μπορούν να καταταγούν σε πέντε βασικές κατηγορίες: 1) πληροφορίες πολιτικού περιεχομένου, όπως π.χ. για τα πολιτικά γεγονότα που διαδραματίζονται κατά καιρούς στα διάφορα νησιά⁸, για τη δυσπιστία της Επτανησιακής Κυβέρνησης και του Ρώσου Πληρεξουσίου απέναντι στη Γαλλία⁹, για τη συμπεριφορά των κατοίκων των νησιών απέναντι στις διάφορες παρατάξεις και τις πολιτικές τους πρωτοβουλίες¹⁰, για τις σχέσεις των Ρώσων διοικητών στην περιοχή με τους προξένους των άλλων ευρωπαϊκών χωρών¹¹ κλπ. 2) πληροφορίες στρατιωτικού ενδιαφέροντος, όπως για παράδειγμα, για τις κινήσεις των ρωσικών στρατευμάτων και του πολεμικού στόλου στα νησιά¹², για ειδήσεις που έρχο-

5. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 260, "Zante", τ. VII, fol. 127.

6. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 113-117.

7. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 165, 181, "Zante", τ. VII, fol. 201.

8. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 69, 86, 129, 143, 188.

9. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 37, 75, 132, 134, 153.

10. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 17.

11. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 119.

12. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 300, 312, 335, "Zante", τ. VII, fol. 110, 120, 122, 129, 188,

νται από τη θάλασσα σχετικές με τις κινήσεις των ρωσικών και γενικά των συμμαχικών πλοίων, τις εχθροπραξίες που διαδραματίζονται στη θάλασσα και τα μεταφερόμενα φορτία¹³, 4) πληροφορίες οικονομικού περιεχομένου, όπως π.χ. για το εμπόριο και την παραγωγή των νησιών¹⁴, για τα δάνεια της Επτανησιακής Κυβέρνησης¹⁵, για τις φορολογικές επιβαρύνσεις των κατοίκων των νησιών¹⁶, για τις τελωνειακές απαλλαγές των αγγλικών πλοίων κατά την τροφοδοσία τους και την αποκλειστικότητα τους στην εξαγωγή της σταφίδας¹⁷, και ακόμη για τα σχέδια των πλουσίων Επτανησίων εμπόρων και ιδιοκτητών για την ίδρυση εμπορικής εταιρείας στη Μαύρη Θάλασσα¹⁸, 5) τέλος, πληροφορίες για τις θέσεις, τις συναντήσεις και το χαρακτήρα πολιτικών και στρατιωτικών προσωποικιοτήτων που βρίσκονταν ή επισκέφθηκαν κατά καιρούς τα νησιά¹⁹.

Μέσω λοιπόν του διαύλου της προξενικής αλληλογραφίας, το Υπουργείο Εξωτερικών πληροφορείται επίσημα τα γεγονότα και τις ενέργειες των Ρώσων στα νησιά, τις οποίες μεταφέρει με υπομνήματα στο Ναπολέοντα, προκειμένου να εκτιμηθεί η πολιτική και στρατιωτική κατάσταση σε αυτά. Για παράδειγμα, με μια έκθεση προς το Ναπολέοντα τον Ιούλιο του 1802, ο Talleyrand τον ενημερώνει ότι: «Δεν συμβαίνει αυτή τη στιγμή κανένα σημαντικό γεγονός στα Ιόνια νησιά. Το Σύνταγμά τους είναι αυτό της 25ης Οκτωβρίου του 1800, το οποίο εγκρίθηκε από την Υψηλή Πύλη και τη Ρωσία. Δυσaráστησε τους μη ευγενείς και ο λαός απευθύνθηκε στο Γάλλο επίτροπο Romieu προκειμένου να επέλθουν αλλαγές. Μόλις αυτό το νέο έγινε γνωστό στην Κωνσταντινούπολη, η Υψηλή Πύλη, με την προτροπή των ευγενών, έστειλε ένα φερμάνι συμβουλευόντας τους κατοίκους να συμμορφωθούν προς το Σύνταγμα του 1800. Μια πρόσκαιρη ηρεμία επικρατεί τώρα στα νησιά. Οι Ρώσοι συνεργάζονται με τους Τούρκους και ο Γάλλος επίτροπος προσπαθεί να διατηρήσει αυτή την ηρεμία στα νησιά.

208, 236, 277.

13. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 145, 148, 168, 169, 174, 243, 250, 287, 312, "Zante", τ. VII, fol. 37, 75, 106, 107, 137, 138, 188, 216, 296.

14. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 37, 75, 307.

15. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 307.

16. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 86, 129.

17. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 103, "Zante", τ. VII, fol. 37, 75.

18. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 97.

19. Ομοίως, "Zante", τ. VII, fol. 17, 37, 65, 69, 75, 120, 143, 199, 216, 219, 220, 277, 307.

Η αγγλική στρατιωτική φρουρά στην Κέρκυρα θα αντικατασταθεί από Ρώσους στρατιώτες, ενώ αναμένεται η άφιξη του Mocenigo, εκπροσώπου της Ρωσίας. Οι ευγενείς τον περιμένουν με χαρά, αλλά ο λαός φοβάται την επιρροή του. Οι ευγενείς ελπίζουν ότι ο Mocenigo θα τους δώσει την εκτελεστική εξουσία και, γι' αυτό το λόγο, ίδρυσαν πολλά κόμματα μέσα στις τάξεις τους. Σε ένα από αυτά ορίσθηκε επικεφαλής ένας από τους πιο κακούς ανθρώπους ονόματι Καποδίστριας, ο οποίος θα το επηρεάσει με το μίσος του ενάντια στη Γαλλία. Το κόμμα αυτό έχει σκοπό να εξαπατήσει το Mocenigo και να τον κάνει υποχείριο των επιθυμιών του. Ο Μοσχοβίτης γενικός επίτροπος Βενάκι, που είναι σύμβουλος της Υψηλής Πύλης, ελπίζει να αναγορευθεί επικεφαλής της Γερουσίας»²⁰.

Όμως, ανεξάρτητα από τα καθημερινά, μεγάλα ή μικρά γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στα νησιά του Ιονίου, ποιές είναι οι πολιτικές εκτιμήσεις που γίνονται από πλευράς της Γαλλίας για την κατάσταση που επικρατεί κατά τη ρωσική παρουσία σε αυτά; Οι θέσεις της μας μεταφέρονται από επίσημες εκθέσεις και πρακτικά²¹. Η Γαλλία εκτιμά ότι βασική αιτία για την αστάθεια και τις βίαιες ταραχές από τις οποίες μαστίζονται τα νησιά αποτελεί η συνεχής συνταγματική κρίση που παρατηρείται σε αυτά, η νοοτροπία των κατοίκων όπως αυτή είχε διαμορφωθεί κατά την πολύχρονη ενετική κατοχή καθώς και το βαθύ μίσος που χώριζε το λαό και τους ευγενείς.

Ο Ναύαρχος Uschacoff, αναφέρουν οι γαλλικές εκθέσεις, έσπευσε να δώσει στα νησιά ένα σύνταγμα που καταργούσε την ανεξαρτησία τους. Το ζωνρό μίσος του εναντίον των ευγενών καθόρισε και τη φύση του συντάγματος αυτού, με το οποίο μοίρασε την εξουσία μεταξύ των ευγενών και του λαού. Παρόλο όμως που με το σύνταγμά του σκόπευε να τιμωρήσει τους ευγενείς και να ευχαριστήσει το λαό, τελικά δυσαρέστησε και τις δύο πλευρές. Πρόκειται και σε αυτή την περίπτωση για ένα φαινόμενο που θα φαινόταν ανεξήγητο, αν δεν λάμβανε κανείς υπόψη του το πνεύμα και τα ήθη των Επτανήσιων, οι οποίοι, κατά τους Γάλλους, δεν έδειχναν καμία ικανοποίηση περνώντας από την απόλυτη καταπίεση αιώνων στην ανεξαρτησία και την κυριαρχία. Το σύνταγμα αυτό τέθηκε ωστόσο προσωρινά σε ισχύ, στηρίχθηκε όμως μόνο από την παρουσία

20. Ομοίως, "Corfou", τ. III, fol. 37.

21. Archives du Ministère de la Guerre, Armée de Terre, MR 77/1628, 7/1628, "Grèce et Iles Ioniennes", Paris. - Archives du Ministère des Affaires Etrangères, Correspondance Politique: "Iles Ioniennes", τ. I-VII, Paris.

των ρωσικών στρατευμάτων. Βουλευτές στάλθηκαν στην Πετρούπολη και την Κωνσταντινούπολη προκειμένου να το υποβάλουν για έγκριση στις δύο Αυτοκρατορικές Αυλές. Οι βουλευτές που στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη για να αποσπάσουν την έγκριση της Πύλης για το σύνταγμα του Uschacoff ήταν ευγενείς, οι οποίοι μετέφεραν όλο το μίσος της τάξης τους και οι οποίοι, αντί να υποβάλουν αυτό στην Πύλη για έγκριση, συνέταξαν ένα άλλο, που είχαν το θράσος να παρουσιάσουν ως επιθυμία των κατοίκων των Επτανήσων. Η Πύλη το ενέκρινε. Η Αυλή της Πετρούπολης δόλωσε ότι θα περίμενε να αποφασίσει υπό το φως της εμπειρίας της εφαρμογής του. Αυτό το σύνταγμα, το αποκαλούμενο «Βυζαντινό», εγκαθίδρυε, κατά τους Γάλλους, την εξουσία των παλιών ευγενών και την υποδούλωση του λαού.

Οι ρωσικές στρατιωτικές δυνάμεις έλαβαν την εντολή να αποχωρήσουν από την Κέρκυρα τον Ιούλιο του 1801. Μόλις τα στρατεύματα αποχωρούν, ξεσπά γενική εξέγερση. Τα περισσότερα από τα υπόλοιπα νησιά ακολούθησαν το παράδειγμα της Κέρκυρας. Υπήρξε ένα εξαιρετικό θέμα, γράφουν οι Εκθέσεις, να βλέπει κανείς ένα λαό, ο οποίος, εκτός από τις περιπτώσεις που διεγείρετο από φανατισμό, ήταν πάντα τόσο ήρεμος και τόσο υποταγμένος στην ξένη εξουσία, να γίνεται ξαφνικά τόσο ορμητικός και τόσο ανυπότακτος έναντι μιας εθνικής εξουσίας. Ο εξεγερμένος λαός ορίζει ως εκπροσώπους του 64 βουλευτές, οι οποίοι συνέρχονται σε μια συνέλευση που λαμβάνει τον τίτλο *Onoranda*. Αυτή διατείνεται ότι το σύνταγμα είναι αντίθετο προς τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης (21/3/1800) και το καταργεί. Καταρτίζει η ίδια ένα καινούργιο, το οποίο όμως προορίζεται μόνο για την Κέρκυρα, αφήνοντας στα άλλα νησιά την ευχέρεια να καταρτίσουν το καθένα το δικό του, διαμορφώνοντας μεταξύ τους μια συνομοσπονδία της οποίας θέτει τις βάσεις. Στο σύνταγμα αυτό η *Onoranda* καταργεί την τάξη των ευγενών, τα προνόμια και τους τίτλους τους, και δεν δέχεται οι μέχρι τότε ανήκοντες στην τάξη αυτή να συμμετέχουν στο συμβούλιο που θα ασκεί την εξουσία παρά σε αναλογία ενός προς πέντε.

Σύμφωνα με τις γαλλικές μαρτυρίες υπήρξε πραγματικά ένα εντυπωσιακό θέμα να βλέπει κανείς αυτό το λαό να απελευθερώνεται από την τυραννία των ευγενών υπό την εγγύηση μιας ξένης εξουσίας. Ήταν αυτός ο ίδιος λαός, μας λένε, ο οποίος υπό τους Ενετούς είχε αντέξει, χωρίς να παραπονεθεί, την απόλυτη καταπίεση, κατά την εποχή των Γάλλων και εν μέσω των ιδεών της ελευθερίας που τον μεθούσαν, ποτέ δεν είχε ευχη-

θεί τίποτα περισσότερο από την κατάργηση της τάξης των ευγενών και, πιο πρόσφατα, είχε δει με πόνο να εγκαθίσταται στους κόλπους του μια εθνική κυβέρνηση με την οποία μοιραζόταν την εξουσία. Υπήρξε επίσης εντυπωσιακό το θέαμα να βλέπει κανείς αυτούς τους ανθρώπους να επιδεικνύουν ξαφνικά μια τόσο μεγάλη φιλοδοξία και να αρπάζουν την εξουσία, την κυβέρνηση, κάθε δημόσια αρχή. Αυτό συνέβη επειδή, βλέποντας ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις που ήλπιζαν ότι θα τους προστατεύουν τους εγκατέλειψαν, κατάλαβαν ότι έπρεπε να διαλέξουν αν θα είναι κύριοι ή δούλοι και έγιναν φιλόδοξοι εξ ανάγκης.

Όμως, αυτή η προσωρινή κυβέρνηση διαλύθηκε πριν καταστεί δυνατή η έναρξη εφαρμογής του καινούργιου συντάγματος. Οι ευγενείς απύθηναν τα παράπονά τους στην Πύλη από την οποία ζήτησαν βοήθεια, χωρίς να σκέπτονται, σύμφωνα με τις γαλλικές μαρτυρίες, ότι έτσι εκθέτουν τον τόπο τους στον κίνδυνο ξένης εισβολής. Η Πύλη, ανταποκρινόμενη στα αιτήματα των ευγενών, στέλνει στην Κέρκυρα πλοία που μεταφέρουν αποβατικές δυνάμεις. Υπό την πίεση των τουρκικών και αγγλικών στρατιωτικών δυνάμεων, η Onoranda συμφωνεί να σταλούν στην Πετρούπολη, την Κωνσταντινούπολη και το Παρίσι βουλευτές που θα επιλεγούν μεταξύ των μελών της, προκειμένου να υποβάλουν το νέο σύνταγμα προς έγκριση στις τρεις Αυλές. Την ίδια όμως στιγμή, οι ευγενείς βοηθούμενοι από τις ξένες στρατιωτικές δυνάμεις διαλύουν την Onoranda και επαναφέρουν το «Βυζαντινό» σύνταγμα.

Ωστόσο, οι βουλευτές της Onoranda εκπλήρωσαν την αποστολή τους. Αυτοί που είχαν σταλεί στο Παρίσι έλαβαν το σχέδιο ενός νέου συντάγματος, βασισμένου στις αρχές του συντάγματος της Onoranda, και το έστειλαν στους συναδέλφους τους που βρίσκονταν στην Πετρούπολη και την Κωνσταντινούπολη, για να το υποβάλουν προς έγκριση στις δύο αυτές Αυλές. Στην Κωνσταντινούπολη ο Ρώσος Πρεσβευτής Tomara απάντησε στους βουλευτές που του παρουσίασαν το σύνταγμα ότι η Ρωσία θα μπορούσε να εγγυηθεί τα δικαιώματα του λαού καλύτερα από οποιοδήποτε σύνταγμα, ότι είχε ήδη λάβει τα πλέον αποτελεσματικά μέτρα για τη διασφάλιση της ηρεμίας και της ευτυχίας των Επτανήσων και ότι εκείνοι μπορούσαν να επιστρέψουν στην Κέρκυρα, όπου δεν θα αργούσαν να δοκιμάσουν τα αίσια αποτελέσματα της προστασίας της κυβέρνησής του.

Στις 4 Αυγούστου του 1802 ο ρωσικός στόλος μπαίνει στο λιμάνι της Κέρκυρας, αποβιβάζοντας 1600 στρατιώτες καθώς και τον Κόμη Mocenigo, ως πληρεξούσιο Υπουργό της Ρωσίας.

Αναλύοντας πολιτικά την παραπάνω περίοδο οι γαλλικές μαρτυρίες επισημαίνουν ότι το πρώτο σύνταγμα που εγκαθίδρυε ένα είδος ισότητας μεταξύ των ευγενών και του λαού είχε δυσареστήσει εξίσου και τις δύο τάξεις και δεν ήταν δυνατό να αντέξει. Το δεύτερο που παραχωρούσε όλες τις εξουσίες στους ευγενείς είχε ανατραπεί από το λαό. Το τρίτο που έδινε όλη την εξουσία στο λαό, εφόσον και οι ευγενείς είχαν γίνει λαός δεδομένης της διάλυσης της τάξης τους, είχε ανατραπεί από τους ευγενείς. Με αυτόν τον τρόπο είχαν δοκιμασθεί όλοι οι συνδυασμοί κοινωνικής τάξης, χωρίς να καταστεί δυνατόν, εξαιτίας του μίσους που χώριζε τις δύο πλευρές, να συσταθεί μια εθνική κυβέρνηση. Άραγε, αναρωτιούνται οι Γάλλοι συντάκτες των Εκθέσεων, αν η μια πλευρά είχε επικρατήσει ολοκληρωτικά επί της άλλης η κυβέρνηση αυτή θα είχε καταφέρει να συσταθεί; Όχι, απαντούν, γιατί θα χρειαζόταν επιπλέον η κάθε πλευρά να επικρατήσει επί του εαυτού της, δηλαδή επί των διενέξεων των ιδίων των μελών της. Είναι γνωστό το γεγονός ότι, όταν κυβερνούσε η τάξη των ευγενών, πολλοί ευγενείς που δεν είχαν καταφέρει να αναλάβουν κάποιο αξίωμα διήγειραν το λαό εναντίον της κυβέρνησης. Είναι γνωστό επίσης ότι, κατά το διάστημα που η εξουσία βρισκόταν στα χέρια του λαού, πολλά άτομα προερχόμενα από αυτή την τάξη, δυσареστημένα επειδή δεν είχαν τοποθετηθεί σε κάποια θέση, πρόδιδαν τα συμφέροντα της τάξης τους για χάρη των ευγενών. Εφόσον, λοιπόν, η διχόνοια βασίλευε ήδη στους κόλπους των δύο παρατάξεων κατά τη διάρκεια των αγώνων τους, τι θα γινόταν μετά τη νίκη της μιας ή της άλλης; Και πώς θα μπορούσε κανείς να ελπίζει στο σχηματισμό μιας εθνικής κυβέρνησης εν μέσω τόσων διενέξεων;

Ο Mocenigo, φθάνοντας στην Κέρκυρα, αντιλήφθηκε σύντομα ότι οι παραχές δεν είχαν άλλη αιτία από το βαθύ και από παλιά ριζωμένο μίσος του λαού εναντίον των ευγενών, το οποίο είχε οξυνθεί από το «Βυζαντινό» σύνταγμα. Έτσι εγκατέλειψε και έπεισε και την Αυλή της χώρας του να εγκαταλείψει το σχέδιο υποστήριξης αυτού του συντάγματος και συνέταξε ο ίδιος ένα άλλο, το οποίο θεώρησε κατάλληλο για τη συμφιλίωση των δύο πλευρών. Το νέο αυτό σύνταγμα (του 1803) προέβλεπε πολλαπλές εξουσίες η κάθε μια από τις οποίες ήταν μοιρασμένη σε πολλά άτομα και όλες ήταν αλληλοεξαρτώμενες. Οι εξουσίες αυτές έμοιαζαν να ξεφεύγουν από κάθε είδος ξένης εξάρτησης. Στην πραγματικότητα όμως συνέβαινε ακριβώς το αντίθετο, λόγω της ίδιας της πολλαπλότητας, της διαίρεσης και της αλληλεξάρτησής τους που καθιστούσαν την άσκηση

τους πολύ δύσκολη και τις συγκρούσεις πολύ συχνές. Επρόκειτο για μια μηχανή τόσο περίπλοκη που μπορούσε να λειτουργήσει μόνο αν το χέρι του χειριστή της δούλευε ασταμάτητα προκειμένου να την κινεί, να την κατευθύνει και να την τροποποιεί. Το σύνταγμα αυτό εγκρίθηκε από την Πύλη με ορισμένες τροποποιήσεις, ενώ η Ρωσία ανέλαβε ακόμη την απόφασή της, γεγονός που δεν το εμπόδισε όμως να τεθεί σε ισχύ.

Το σύνταγμα του 1803 είχε την τύχη που έπρεπε να έχει, αναφέρουν οι Γάλλοι. Εφόσον δεν μπορούσε να στηριχθεί από μόνο του, δεν εφαρμόστηκε παρά στο βαθμό που αυτό εξυπηρετούσε το Ρώσο Πληρεξούσιο και παραβιάστηκε όσες φορές αυτός το θέλησε. Ουσιαστικά, το σύνταγμα αυτό είχε γίνει για να κρύψει από τα μάτια των άλλων Δυνάμεων την κυριαρχία της Ρωσίας στα νησιά και, ίσως, για να δημιουργήσει ψευδαισθήσεις στους ίδιους τους κατοίκους. Ταυτόχρονα, είχε συνταχθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να απαιτεί και να δικαιολογεί τη συνεχή παρέμβαση του Ρώσου Υπουργού στην εσωτερική διοίκηση της χώρας.

Δεν είχε περάσει περισσότερο από ένας χρόνος από την κατάρτιση του συντάγματος του 1803, όταν ο Mocenigo ανακοίνωσε την πρόθεσή του να το καταργήσει. Δημιουργεί και διορίζει ο ίδιος μια επιτροπή για την αναθεώρησή του. Αφού ολοκληρώθηκε η αναθεώρηση, τροποποιεί μόνος του, χωρίς τη συνδρομή της επιτροπής το κείμενο και το παρουσιάζει στο νομοθετικό σώμα, το οποίο το υιοθετεί επιφέροντας μόνο ορισμένες αλλαγές που ικανοποιούσαν ακόμη περισσότερο τις επιδιώξεις του Υπουργού. Αυτό ήταν το σύνταγμα του 1806.

Το σύνταγμα του 1806, σύμφωνα πάντα με τις ίδιες γαλλικές μαρτυρίες, δυσaráεσθηκε τους ευγενείς, όχι επειδή έθετε τέλος σε μια ανεξαρτησία, την οποία ούτε απολάμβαναν, ούτε ήθελαν να απολαμβάνουν, αλλά επειδή έθετε τέλος και στην επίφαση της ανεξαρτησίας, η οποία, να μεν ποτέ δεν τους είχε δημιουργήσει ψευδαισθήσεις, αλλά τη θεωρούσαν κατάλληλη να δημιουργεί ψευδαισθήσεις στο λαό και στους ξένους. Και τους δυσaráεσθηκε κυρίως, επειδή η φαινομενική αυτή ανεξαρτησία τους παραχωρούσε ένα μεγάλο αριθμό αξιωμάτων, στα οποία απέδιδαν μεγάλη σημασία, λόγω της φτώχειας, της απληστίας και της ματαιοδοξίας τους. Τη δυσaráεσκειά τους αυτή προσπάθησαν να τη μεταδώσουν και στους κατοίκους της υπαίθρου, λέγοντάς τους ότι αυτό το «Ρωσικό σύνταγμα», όπως το αποκαλούσαν, θα τους μεταβάλει σε δουλοπαρσίους της Ρωσίας. Οι τελευταίοι όμως, συνηθισμένοι να θεωρούν ως συμφέρον τους ό,τι ήταν αντίθετο προς το συμφέρον των ευγενών, σκέφθηκαν ότι θα πρέ-

πει να είναι ευχαριστημένοι από αυτό που ενοχλούσε τους εχθρούς τους.

Κατά το διάστημα της αναμονής της έγκρισης του νέου συντάγματος από τη ρωσική Αυλή, κατά το διάστημα δηλαδή που το παλαιό σύνταγμα δεν ίσχυε πια ενώ το νέο δεν ίσχυε ακόμη και που στα Επτάνησα δεν φαινόταν να υπάρχει καμιά άλλη εξουσία πέραν αυτής των Ρώσων, οι οποίοι έδειχναν να την ασκούν μόνο βάσει του δικαιώματος της κατοχής, τα νησιά παραχωρούνται από τον Αυτοκράτορα Αλέξανδρο στον Αυτοκράτορα Ναπολέοντα.

Συνοψίζοντας τις γαλλικές εκτιμήσεις για την περίοδο της ρωσικής παρουσίας στα Επτάνησα, διακρίνει κανείς την έντονη καταδίκη των ενεργειών και της συμπεριφοράς των Επτανησίων ευγενών απέναντι στο πολιτικό γίγνεσθαι των νησιών. Θα μπορούσε να επισημανθεί επίσης η εμμονή της γαλλικής διπλωματίας στην υποστήριξη της άποψης ότι τα Ιόνια νησιά δεν κατόρθωσαν να αποκτήσουν την ανεξαρτησία τους, λόγω της πεποίθησης των κατοίκων τους ότι μόνο μια ξένη προστατίδα δύναμη θα αποτελούσε την εγγύηση της συνετής διακυβέρνησής τους.

Résumé

LA SITUATION DANS LES ÎLES IONIENNES DURANT LA DOMINATION RUSSE A' TRAVERS LES TÉMOIGNAGES OFFICIELS FRANÇAIS

Dimitris Anoyatis-Pelé

Durant la présence russe sur les îles ioniennes (1799-1807), la France est informée régulièrement et de façon détaillée par ses commissaires commerciaux sur place, des événements locaux et des activités russes. Cette correspondance consulaire française contient des données à caractère politique, économique, commercial et aussi au sujet des représentants politiques et militaires en visite ou en poste sur les îles. Ces témoignages français sous forme d'exposés et de rapports officiels constatent l'échec de six constitutions consécutives et accusent de cet échec les activités et le comportement de la noblesse locale. Par ailleurs, la diplomatie française estime que les îles ioniennes n'étaient pas en état d'acquiescer leur indépendance à cause de l'absence d'une force protectrice, seule capable de garantir une prise en main raisonnable du gouvernement.